

РЕЦЕНЗІЯ

декана факультету лісового і садово-паркового господарства Уманського національного університету садівництва, доктора сільськогосподарських наук, професора ПОЛІЩУКА Валентина Васильовича
на дисертацію ПАРАХНЕНКА Владислава Геннадійовича на тему:
**«ГЕОГРАФІЯ ІНВАЗИВНОЇ ФЛОРИ У ПРИДОРОЖНИХ ЛАНДШАФТАХ
ЗАЛІЗНИЦЬ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ»,**
подану на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 103 «Науки про Землю»

Актуальність теми дослідження. Збереження природних фітоценозів є однією із суттєвих біоекологічних проблем сьогодення. У наш час, характеризований інтенсивною глобалізацією, одним із проявів якої є функціонування транспортних засобів далекого й наддалекого сполучення, дедалі більшого поширення набувають фітоінвазії – занесення в певний регіон видів рослин, які у природних умовах йому не були властиві. У різних країнах світу створено «чорні списки» видів, що пригнічують ріст і розвиток аборигенних рослин. Потрапляння насіння рослин у товарні та пасажирські залізничні состави є ключовим чинником виникнення адвентивної фракції флори залізниць, яка й несе загрозу фітоінвазій. Тому дослідження інвазійного потенціалу видів, локалізованих у зонах впливу залізниць, є безсумнівно актуальними.

Дослідження фітоінвазій мають вагомe значення для розроблення наукових засад збереження фіторізноманіття в Україні. Територія нашої держави розташована у глибині Євразійського континенту, що сприяє надходженню чужорідних видів. Важливо і те, що Україна знаходиться в межах чотирьох природних зон, а відтак – наявний широкий спектр екологічних ніш, куди проникають адвентивні рослини. Кіровоградська область фактично розташована на пограниччі лісостепової та степової зон (отже – в межах екотону «лісостеп – степ»), через її територію проходять залізничні магістралі,

що сполучають як захід і схід України, так і північ із півднем. Зазначені особливості фізико-географічного положення території та розвитку транспортної інфраструктури є істотними чинниками формування інвазійної флори придорожніх ландшафтів залізниць.

Опрацювання автором теорії та методології дослідження дало можливість сформулювати мету й завдання роботи. Результати виконаних досліджень мають як наукове значення, так і практичну вагу. Про актуальність обраної Владиславом Парахненком теми дисертації свідчить також її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження Парахненка В.Г. виконане відповідно до наукової програми Уманського національного університету садівництва «Розробка методологічних підходів і практичного механізму екологічно збалансованого природокористування у сфері аграрного виробництва» (Державний реєстраційний номер 0108U009772).

Метою дослідження є ландшафтознавчий аналіз поширення інвазивної флори залізниць на території Кіровоградської області.

Для досягнення поставленої мети вдало визначено та виконано **завдання**:

- обґрунтувати наукові засади інвазивної геофлористики як наукового напрямку, що досліджує геопросторове поширення інвазивної флори;
- сформулювати поняттєво-термінологічний апарат інвазивної геофлористики;
- визначити природні та суспільні передумови формування інвазивної флори придорожніх ландшафтів залізниць Кіровоградської області;
- провести інвентаризацію видового складу інвазивної флори придорожніх ландшафтів залізниць Кіровоградської області;
- виявити особливості інвазивної флори шляхом проведення систематичного, географічного, біоморфологічного та екологічного аналізів;
- здійснити аналіз інвазивних видів за відношенням до антропопресії;

– схарактеризувати закономірності геопросторового поширення досліджених видів;

– запропонувати схему інвазивно-геофлористичного районування території Кіровоградської області;

– обґрунтувати значення фітоінвазій як глобальної екологічної проблеми.

Дисертаційна робота ґрунтується на законах діалектики, системному підході з використанням логічних, біогеографічного, описового, картографічного методів, а також польових досліджень.

Ступінь обґрунтованості наукових положень висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації.

Дисертаційна робота характеризується всебічним аналізом предмету дослідження. Дисертація складається з анотації, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Важливо зауважити, що автор ретельно опрацював теоретичні та методологічні положення сучасної екології, геоботаніки, ландшафтознавства. Здійснений автором аналіз українських і зарубіжних наукових джерел свідчить про обґрунтованість основних положень дисертації, що виносяться на захист. Автором на підставі проведених досліджень сформульовано логічно обґрунтовані висновки.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що в дисертації обґрунтовано понятійно-термінологічний апарат інвазійної геофлористики, здійснено порівняльний аналіз флори придорожніх ландшафтів залізниць у різних районах Кіровоградської області, що дало можливість виявити залежність видового складу інвазійної флори від фізико-географічних чинників. Застосувавши широкий спектр методів, Владислав Парахненко встановив

геопросторові закономірності поширення інвазійних видів, на підставі чого розробив схему інвазійно-геофлористичного районування.

Практичне значення одержаних результатів зумовлене невідкладною необхідністю здійснення заходів зі збереження й відновлення фіторізноманіття в Кіровоградській області, порушеного інвазіями адвентивних видів, та полягає в обґрунтуванні причин формування видового складу інвазійної флори біля залізничних станцій, розташованих у різних районах області, що дає підстави визначати способи боротьби з її поширенням. Результати дисертаційного дослідження впроваджені в діяльності Приватного сільськогосподарського підприємства «Синюха» (сmt. Новоархангельськ Голованівського району Кіровоградської області).

Повнота викладу в опублікованих працях наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації, відповідає вимогам МОН України. Результати досліджень, основні наукові положення й висновки достатньою мірою відображені в опублікованих роботах. Зокрема, матеріали дисертаційної роботи викладено в 11 наукових працях, серед них 6 статей, у тому числі 5 – у фахових наукових виданнях України, одна – у періодичному науковому виданні іншої держави, 5 тез доповідей на наукових конференціях.

Оформлення дисертації та дотримання принципів академічної доброчесності. Дисертаційна робота Парахненка В.Г. оформлена відповідно до нормативних вимог і стандартів із дотриманням системного викладення матеріалу. Дисертацію написано грамотною літературною українською мовою, стиль викладення матеріалу – науковий. Дисертаційна робота на тему «Географія інвазивної флори у придорожних ландшафтах залізниць Кіровоградської області» є завершеною науковою працею. За науковою новизною, практичним значенням, обґрунтованістю наукових положень, достовірністю і повнотою викладення в наукових фахових виданнях робота

відповідає встановленим вимогам. При ознайомленні з текстом дисертації порушень академічної доброчесності не зафіксовано. Використання текстових запозичень без відповідних посилань на інформаційні джерела не виявлено.

Висновки та пропозиції, що викликають певні сумніви, зауваження або вказують на окремі суперечності, що може слугувати підґрунтям дискусії під час прилюдного захисту дисертації. Визнаючи належний рівень дисертаційної роботи Владислава Парахненка, її завершеність, незаперечні актуальність, новизну та практичне значення, вважаю за потрібне звернути увагу на окремі недоліки при висвітленні матеріалу та дискусійні положення.

1. На мою думку, варто було б переконливіше обґрунтувати необхідність формування засад наукової дисципліни – інвазійної геофлористики; до кінця не зрозуміло, чи це справді новий науковий напрямок, чи лише нова вивіска?

2. У першому розділі роботи слід було б більше уваги приділити історії досліджень інвазійної флори залізниць.

3. У другому розділі забагато уваги приділено висвітленню геологічної будови та рельєфу території Кіровоградської області – не зрозуміло, як ці компоненти ландшафту впливають на формування видового складу флори.

4. В основній частині роботи варто було б зазначати не лише латинські, а й українські назви рослин.

5. Слід було б у роботі застосувати метод Браун – Бланке для виявлення домінантних угруповань.

6. Вважаю, що для повноти охоплення території Кіровоградської області треба було дослідити флору залізничних шляхів у районі станції Олександрія.

7. Не зрозуміло, чому автор у переліку інвазійних видів не згадав про свербигу східну (*Bunias orientalis*), колись занесену в Кіровоградську область (переважно її східну частину) в результаті військових походів.

8. На мою думку, варто було б детальніше висвітлити випадки фітоінвазій як побічні наслідки свідомої інтродукції видів із метою використання їх у садово-парковому господарстві.

9. У запропонованій автором схемі інвазійно-геофлористичного районування території Кіровоградської області занадто велику площу займає східний район; слід було б ретельніше виявити внутрішні відмінності й поділити цей район на два.

10. Надто стисло в роботі висвітлено конкретні методи боротьби з фітоінвазіями.

11. Більш чітко варто було б у роботі сформулювати пропозиції виробництву (лісогосподарському, підприємствам залізничного транспорту тощо).

Загальна оцінка дисертації

Вищезгадані дискусійні положення та висловлені автором побажання відображають власну думку рецензента і не применшують загальну позитивну оцінку роботи.

Дисертаційне дослідження Парахненка Владислава Геннадійовича є завершеною самостійною кваліфікаційною науковою роботою, що характеризується вираженою актуальністю, новизною, практичною спрямованістю на вирішення проблеми мінімізації інвазійного потенціалу адвентивної флори придорожніх ландшафтів залізниць на території Кіровоградської області.

Представлена до захисту дисертаційна робота Парахненка Владислава Геннадійовича містить нові науково обґрунтовані результати та відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти за освітньо-науковим рівнем доктора філософії та ступеня доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 261 від 23 березня 2016 року (зі змінами), наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого

Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 10 «Природничі науки» за спеціальністю 103 «Науки про Землю».

Декан факультету лісового і садово-паркового господарства
Уманського національного університету садівництва,
доктор сільськогосподарських наук, професор, член-кореспондент
Національної академії аграрних наук України В. В. Поліщук

Підпис	Поліщука В.В.
Засвідчую	
позначити	В.В. Поліщук
	2022

